JEEVAN AMRUT HAEMATOLOGY CENTRE INDIA PVT. LTD. • C.SAMBHAJINAGAR-INDIA •

JEEVAN AMRUT HOSPITAL

Aiming Cure...

जीवन अमृत हॉस्पिटल

अप्लास्टिक अनेमिया
Aplastic Anemia

Awareness Booklet

डॉ. मनोज तोष्णीवाल
(रक्तविकार तज्ञ)

Meet Our Experts

An experience of

- 6 years of Compassionate Care
- 10,000+ Cases
- 3,000+ Blood Cancers Treated
- 75+ Bone Marrow Transplants

Dr. Manoj M. Toshniwal

M.D., Medicine (GMCH, Sambhajinagar)
D.M. (Clinical Haematology) KEMH Mumbai (Gold Medal)
Fellowship in BMT (Tata Memorial Hospital, Mumbai)
Fellowship in Leukemia & BMT (BCCA Canada)

"Paediatric & Adult Haematologist, Haemato-Oncologist & Bone Marrow Transplant Physician"

Dr. Shweta M. Toshniwal

M.B.B.S., GMCH, Nagpur
M.D., Pathology, (Bombay Hospital, Mumbai)
Ex. Assist. Prof. MGMMC, Navi Mumbai

"Consultant Haemato - Pathologist, NABL Authorised Signatory"

Dr. Suyog Prakashrao Nagre

MBBS, MD (Pediatrics)
FNB (Pediatric Hematology- Oncology)

"Pediatric Haematologist and Bone Marrow Transplant Physician"

• उपलब्ध सुविधा •

- बोन मॅरो ट्रान्सप्लांट
- डे-केअर केमोथेरपी
- भव्य ओ. पी. डी. विभाग
- स्पेशल रूम्स
- रक्त व रक्त कर्करोग प्रयोगशाळा
- स्वस्त दरात औषधे २४ तास सेवा

अप्लास्टीक अनेमिया म्हणजे काय?

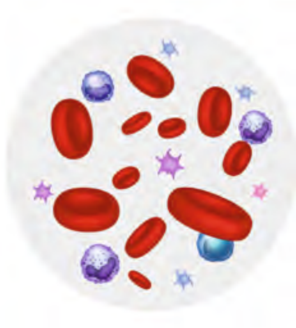

- हे एक अशी स्थिती आहे ज्यामध्ये ज्यामध्ये आपलीच रोगप्रतिकारक शक्ती रक्त तयार करणाऱ्या कोशिकांना नष्ट करते.
- हे मध्यम-गंभीर, किंवा खूप गंभीर असू शकते परंतु त्वरित काळजी आणि योग्य उपचारांसह याचे व्यवस्थापन करता येते.
- अप्लास्टीक ॲनिमिया कोणत्याही वयात होऊ शकतो, वंश किंवा लिंग याची पर्वा न करता.

का होतो अप्लास्टीक अनेमिया ?

- बहुतेक प्रकरणांमध्ये, अप्लास्टीक ॲनिमियाचे नेमके कारण ओळखले जाऊ शकत नाही.
- अशा प्रकरणांना आईडिओपॅथिक अप्लास्टीक ॲनिमिया म्हणतात.

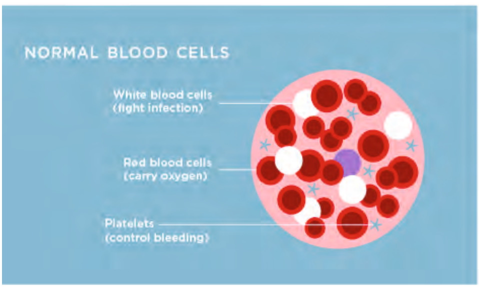

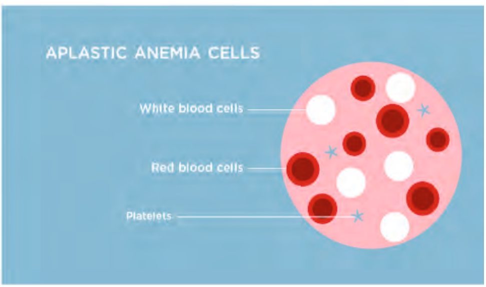

इतर घटकांचाहि समावेश आहे

इतर घटक

- कीटकनाशके, कीटकनाशके आणि बेंझिन यासारखे विष
- संसर्गजन्य रोग जसे हिपॅटायटीस एचआयव्ही इ.
- केमोथेरपी आणि रेडिएशन
- काही प्रतिजैविक आणि औषधांचे दुष्परिणाम

अप्लास्टीक ॲनिमियाची लक्षणे

रोगाची तीव्रता आणि रक्ताची संख्या किती कमी आहे यावर लक्षणे बदलतात, यात खालील वैशिष्ट्यपूर्ण लक्षणे समाविष्ट आहेत

- थोडासा व्यायाम केल्यानंतर थकवा येणे आणि श्वास सोडणे
- जखम आणि सहजपणे रक्तस्त्राव होण्याची प्रवृत्ती
- रक्तस्त्राव थांबणार नाही
- संक्रमण आणि संबंधित ताप

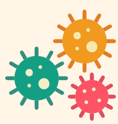

कमतरतेमुळे होणारे परिणाम

Low RBCs	Low WBEs	Low Platelets
कमी सतर्कता वाटणे किंवा लक्ष केंद्रित करण्यात अडचण येणे	फुफ्फुसाचे संक्रमण ज्यामुळे खोकला व श्वास घेण्यास त्रास होतो	सामान्य मासिक पाळीच्या कालावधीपेक्षा जास्त
भूक न लागणे किंवा वजन कमी होणे	मूत्राशय संक्रमण ज्यामुळे लघवी वेदनादायक किंवा वारंवार होते	त्वचेखालील लहान लाल ठिपके (पेटाचिया)
सामान्य त्वचेपेक्षा फिकट	सायनस संक्रमण आणि नाक चोंदणे	नाकातून रक्त येणे
श्वास घेण्यास त्रास	त्वचा संक्रमण	हिरड्यांमधून रक्तस्त्राव होणे (दातांची ट्रीटमेंट केल्यानंतर किंवा दात घासल्यानंतर)
जलद हृदयाचा ठोका	तोंडाचे फोड	

- **अप्लास्टीक ॲनिमियामध्ये ताप येण्याची शक्यता गंभीर आहे आणि डॉक्टरांना त्वरित सूचित केले पाहिजे.**
- **रक्तस्त्राव थांबत नाही (दबाव लागू केल्यानंतरही) ही आपत्कालीन स्थिती आहे आणि रुग्णाने त्वरित वैद्यकीय मदत घ्यावी.**

काळजी काय घ्यावी ?

- **अप्लास्टीक अनेमिया तज्ज्ञ डॉक्टर शोधा**

  अप्लास्टीक अनेमियावर यशस्वीपणे उपचार करण्यात कौशल्य असलेले डॉक्टर म्हणजे हेमॅटोलॉजिस्ट / ऑन्कोलॉजिस्ट.

- **डॉक्टरांना भेटण्यासाठी अँपॉईनमेंट घ्या**

  डॉक्टरांना विचारण्यासाठी महत्त्वाच्या प्रश्नांची नोंद करा. त्यांची उत्तरे रेकॉर्ड करा किंवा एखाद्या जवळच्या प्रिय व्यक्तीला मदतीसाठी आणा.

अप्लास्टीक अनेमियामध्ये काय करावे व काय टाळावे

हे करावे

- तुमची वैद्यकीय माहिती व्यवस्थापित करा
- तुम्हाला आवश्यक असलेला डॉक्टरांचा सल्ला घ्या
- नियमित व्यायाम करा आणि तुमचा फिटनेस राखा
- तणाव कमी करा

हे टाळावे

- अस्वस्थ जीवनशैली टाळा स्वस्थ जीवनशैली अपेक्षित ठेवा
- अल्कोहोल सारखे उत्तेजक टाळा
- तुमच्या लक्षणांकडे दुर्लक्ष करू नका
- तुमची औषधे चुकवू नका

आहाराविषयी खालील गोष्टी लक्षात घ्या व नियमित करा

- सर्व मांस, मासे आणि अंडी पूर्णपणे शिजवा
- सोलता ना येणारे फळे आणि भाज्या टाळा
- कच्चे पदार्थ टाळा
- अनपाश्चराइज्ड, दूध आणि इतर दुग्धजन्य पदार्थ टाळा
- अनपाश्चराइज्ड ज्यूस टाळा

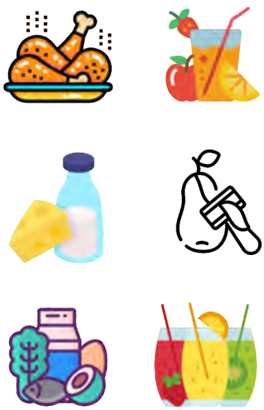

अप्लास्टीक अनेमिया आजारविषयी ...

- जेव्हा शरीरातील तीनही रक्त पेशी अस्थी मगजात (बोन मॅरो) मधून बनने कमी होते तेव्हा "अप्लास्टीक एनेमीया" हा आजार होतो. अशा वेळी रुग्णाना परत परत रक्त व पांढऱ्या पेशी लावण्याची गरज पडते, अस्थिमगजाची ही क्षमता या व्याधीत कमी वा नाहीशी होते.
- ही व्याधी जन्मावेळी उत्पन्न झालेली अथवा अनुवांशिक नसते. ही व्याधी त्या व्यक्तीच्या शरीरात निर्माण झालेली असते .
- अस्थी मगजातील मूळ पेशी म्हणजे स्टेम सेल्स पासूनच तीनही प्रकारच्या पेशी तयार होतात.

  » लाल पेशीची संख्या कमी होते तेव्हा त्यास अनेमिया म्हणतात. लाल रक्त पेशी शरीराला ऑक्सिजन चा पुरवठा करतात, यांच्या कमतरतेमुळे थकवा जाणवतो, अशक्तपना जाणवतो, चक्कर येणे, कमजोरी, दम लागणे इ. त्रास होतात.

  » पांढऱ्या रक्त पेशी इंन्फेक्शनच्या विरुद्ध काम करतात व शरीराची रोग प्रतिकारक शक्ती बनवतात, त्याच्या कमतरतेमुळे परत परत ताप येणे, इन्फेक्शन होणे व जखमा लवकर न भरणे हा त्रास होतो.

  » प्लेटलेट्स (रक्तकणिकां) शरीरातील रक्त स्त्राव पासून बचाव करतात व त्यांच्या कमीमुळे व अभावामुळे शरीरातून कुठेही रक्तस्त्राव होवू शकतो व तो खूप धोकादायक ठरू शकतो.

- ही व्याधी म्हणजे "कर्क व्याधी नाही" हे लक्षात ठेवावे, अस्थिमगजातील रक्तपेशी निर्माण करणाऱ्या पेशी किती प्रमाणात कमी झाल्या आहेत त्यावरून अप्लास्टिक अनेमियाची व्याप्ती, तीव्रता कळते.
- काळानुरूप हे प्रमाण बदलू शकते ही अक्षमता सावकाश विकसित होते. त्यामुळे लक्षण स्पष्ट व्हायला वेळ लागतो. व्यक्तीला मात्र 'आपण काही फारसे नीट नाही' अशी भावना होते.

अप्लास्टीक अनेमियाची कारणे ...

- या आजाराचे मुळ कारण आतापर्यंत माहिती नसल्यामुळे या आजाराची लागन न होण्यासाठी आपल्याकडे विशेष उपाय नाहीत .
- शरीरातील रोगप्रतिकारक यंत्रणाच चुकून अस्थी मगजातील स्टेमपेशींना नष्ट करू लागते व त्यामुळे ही व्याधी होते. याचे कारण मात्र समजलेले नाही.
- काही जणां मध्ये व्हायरल इन्फेक्शन (विषाणूमुळे), काही औषधाचे जास्त सेवन व त्याचे विपरीत परिणाम, रसायने व किटकनाशके यांचे विपरीत परिणाम, प्रदूषण, परत परत क्ष-किरणांचे (एक्स-रे) करणे त्यामुळे बोन मॅरोवर विपरीत परिणाम होवू शकतो.
- काही जणांमध्ये हा आजार अनुवंशिक कारणाने पण होवू शकतो.
- तरी एखादे कारण व ही व्याधी यातील परस्परसंबध स्पष्ट होणे तसे अवघड आहे. त्यामुळे व्याधीचे निदान करण्यासाठी खूप गोष्टींचा बारीक विचार करावा लागतो .
- पेशींच्या संख्या कमी होणे हे लक्षण इतरही काही व्याधीत आढळते. त्यामुळे पेशींची कमी झालेल्या संख्येवरून लगेच अप्लास्टीक एनेमीया हा आजार असे नाही. काहीवेळा त्या व्यक्तीस प्रत्यक्ष जन्मा वेळी काही त्रुटी, अडचणी उद्भवलेल्या असतात. इतर कोणी रेडिएशन किंवा केमोथेरपी घेत असेल तर पेशींची संख्या कमी झालेली दिसते. म्हणजे ही व्याधी असेल असे नाही.

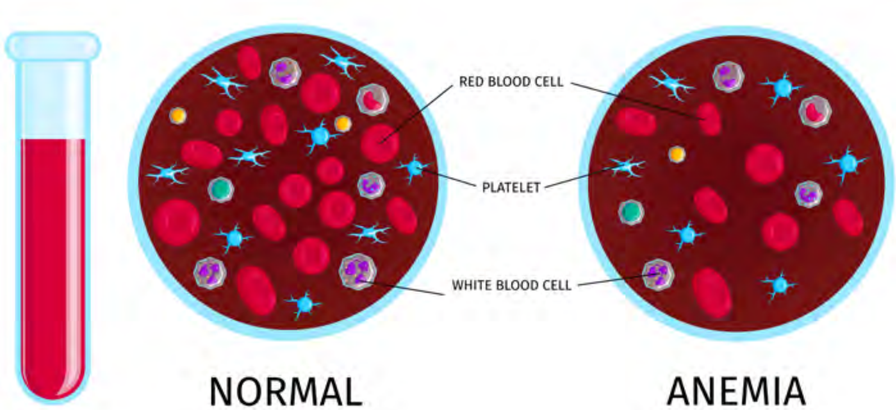

अप्लास्टीक अनेमियाची चिन्हे आणि लक्षणे ...

लाल पेशी कमी झाल्या तर –

- निस्तेजता, जास्त थकवा जानवणे, सुस्ती येणे, दम लागणे, चक्कर येणे, घबराहट होणे, डोळे व जिभ पांढरी वाटणे, थांबून थांबून डोके दुखणे किंवा कानात आवाज येणे.

पांढऱ्या पेशी कमी झाल्या तर –

- वारंवार घसा दुखणे, ताप येणे. छातीत संसर्ग होणे, त्वचेच्या संसर्ग व्याधी होणे, जखमा लवकर न भरणे.

रक्तकर्णिका कमी झाल्या तर –

- ब्रश केल्याने हिरड्यातून रक्त येणे, नाकातून रक्त येणे, तोंडात फोड येणे.
- स्त्रीयांची मासिक पाळी जास्त दिवस चालते आणि नेहमी पेक्षा रक्तस्रावही पुष्कळ होतो .
- काहीही कारण नसता अंगावर लाल डाग, पुरळ उठणे , पायावर लाल ठिपके दिसणे.

निदान ...

अप्लास्टीक अनेमियाचे निदान ...

- रुग्णाचे निरीक्षण व लक्षणे यावरूनच फक्त या व्याधीचे निदान होत नाही .
- प्रयोगशाळेतल्या तपासण्यावरून इतर व्याधी नाहीत हे ठरवावे लागते.
- अस्थिमगजाची परीक्षा व तपासणी (बोनमॅरो ॲसपीरेशन व बायोप्सी)
- दोन वेगळ्या जागी करून मग निदानाची खात्री पटवता येते.
- यासाठी 'फुल ब्लड काउन्ट' व हाडाच्या गाभ्याची तपासणी अशा दोन तपासण्या वापरल्या जातात.
- हाडाच्या गाभ्याच्या तपासणीतून त्याची क्षमता समजते, वाढत्या वयाबरोबर ही क्षमता कमी होते.
- या व्याधीच्या रुग्णात तीनही प्रकारच्या पेशींची संख्या सर्वसाधारण संख्येच्या मानाने पुष्कळच कमी झालेली आढळते. याला तांत्रिक भाषेत 'हायपोप्लस्टिक' म्हणतात. वय तीस पेक्षा कमी असल्यास जनुकामधील दोष असेल तर त्या तपासण्या करणे गरजेचे ठरते.

अप्लास्टीक अनेमियाचे उपाय योजना ...

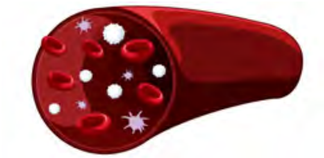

या आजाराच्या लक्षणांना लोक बऱ्याचदा नजर अंदाज करतात, जे पुढे चालून धोकादायक असू शकते. म्हणून जर रक्ताची किंवा प्लेटलेट्सची कमी असेल तर रक्तविकार तज्ञ (हिमॅटॉलॉजी) ला दाखवणे व त्यांचा सल्ला घेणे गरजेचे असते. उपाययोजना दोन स्तरांवर केली जाते.

आधारभूत किंवा Supportive Care योजना -

- फक्त रक्त देणे किंवा प्लेटलेट्स देणे किंवा Antibiotics देणे.
- या आजारात फक्त रक्त देणे किंवा प्लेटलेट्स देणे हा उपाय नसून लवकरात लवकर योग्य त्या तपासण्या करून योग्य ते उपचार सुरू करणे गरजेचे असते.

निश्चित किंवा डेफिनिटिव्ह उपाययोजना -

- आजाराच्या लक्षणानुसार व तिव्रतेनुसार आपल्याला गोळ्या किंवा एटीजी (Anti Thymocyte Globulin) इंजेक्शन घेणे गरजेचे आहे. (Cost – 3 to 6 Lakh)
- काही जणांना ज्याचा आजार खूप जास्त प्रमाणात आहे व बोन मॅरोचा डोनर उपलब्ध आहे, त्यांना बोनमॅरो ट्रांसप्लान्ट / स्टेम पेशींचे रोपण हा एकमेव उपाय असतो. (Cost : 8 - 12 Lakh)

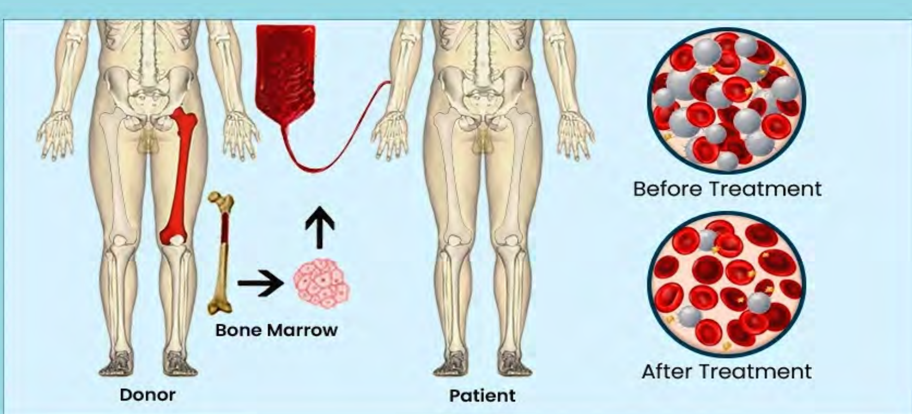

Appointment Number
9907 104 104

Emergency Number
8237 417 777

contact@jeevanamrut.co.in

EMERGENCY 24 hr SERVICES

OPD Timing :
Monday to Friday
10 am to 4 pm

Day Care Timing :
Monday to Saturday
10 am to 7 pm

LOCATION MAP

Follow us on : YouTube

JEEVAN AMRUT HOSPITAL

Plot No. 312-313, Beside Kala Ganapati Mandir,
N-1 Cidco, C-Sector, Chh. Sambhajinagar, India.

9907 104 104 (0240) 2481104

contact@jeevanamrut.co.in

www.jeevanamrut.co.in

Design & Concept by @ Trisha Design +91 84118 40008